УДК 378.016:004

Т.В. Ткаченко, канд. пед. наук
(Львівський державний університет безпеки життєдіяльності)
Л.С. Шевченко, канд. пед. наук
(Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського)

ПІДГОТОВКА КОНКУРЕНТОЗДАТНОГО СТУДЕНТА В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВНЗ

У статті розглянуто п'ять складових інформаційного середовища вищого навчального закладу, етапи створення інформаційного освітнього середовища вищого навчального закладу, умови, які необхідні для підготовки конкурентоспроможних успішно інтелектуальних і творчо розвинутих випускників відповідно до вимог інформаційного суспільства, виділено групи педагогічних умов, котрі необхідні для створення та використання інформаційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах: організаційні, методичні і психологічні, враховуючи аналізу стану ринку праці, тенденції розвитку суспільства і цивілізації, виокремлено вимоги до рівня підготовки фахівців.

Ключові слова: інформаційні технології, єдине інформаційне освітнє середовище, інформаційне середовище, професійна підготовка, інноваційні технології.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства висуває перед системою освіти низку принципово нових завдань, серед яких особливої уваги набуває проблема підвищення якості та доступності освіти, посилення зв'язку між різними рівнями освіти, інтеграції в світовий науково-освітній простір.

Модернізація системи вищої професійної освіти має на меті створення умов для підготовки підростаючого покоління до професійної діяльності в інформаційно-технологічному суспільстві XXI століття, де визначальним чинником стає рівень навченості особи, її інтелектуальний і творчий потенціал, що сприяє використанню і розвитку нових методів у науці і виробництві. Цей чинник, на наш погляд, є визначальним і для конкурентоспроможності випускників навчальних закладів професійної освіти всіх рівнів. Значну роль у цьому процесі, реалізації сучасних вимог відіграватиме активізація інформатизації освіти.

Сфера освіти закладає фундамент підготовки майбутнього фахівця до життя в новому інформаційному суспільстві. Усвідомлення цього факту відображено, зокрема, в тому, що інформатизація освіти є пріоритетним напрямом державної політики в Україні. Значна увага нині приділяється розвитку інформаційного освітнього середовища (ІОС), а також констатується критичний стан з вирішенням проблем інформатизації у сфері освіти. Зумовлене це, звичайно, чисто економічними причинами. Нині здійснюються кроки для істотного виправлення ситуації за рахунок зростання парку комп'ютерної техніки в навчальних закладах, забезпечення виходу в Інтернет, створення умов щодо розробки необхідного програмного забезпечення в навчальних цілях і т. ін.

Аналіз попередніх досліджень. Різним аспектам з зазначеної проблеми присвячені ґрунтовні роботи вчених: В. Бикова, Р. Гуревича, Н. Морзе, М. Жалдака, І. Захарової, І. Кухаренка, Ю. Машбиця, Е. Полат, С. Сисоєвої, П. Стефаненка та ін.

Сучасний стан розвитку українського ІОС характеризується його системним реформуванням, підтримкою інноваційного розвитку, переходом до багатогранності не тільки як до перспективної тенденції, а й як до зовсім нової якості [1, с. 24].

Мета статті полягає у розгляді необхідності та умов створення і використання ІОС ВНЗ для підвищення конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Нині стратегічною метою інформатизації є створення єдиного інформаційного простору навчального середовища (ЄІОС) ВНЗ і підвищення за рахунок цього:

– конкурентоспроможності ВНЗ на ринку освітніх послуг;
– якості підготовки випускників і їхньої конкурентоспроможності на ринку праці;
– рівня та інноваційного потенціалу наукових розробок.

Інформаційне середовище – сукупність технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації, а також політичні, економічні і культурні умови реалізації процесів інформатизації [2, с. 85].

Інформаційне середовище ВНЗ утворюється, в основному, за рахунок п'яти складових:
– комп'ютерний парк;
– мережева інфраструктура;
– програмне забезпечення навчального й управлінського призначення, системне програмне забезпечення;
– локальні бази даних (кадри, бухгалтерія, навчальна частина, бібліотека);
– психолого-педагогічне забезпечення навчального процесу.

Професійна успішність кожного багато в чому залежить не лише від його успіхів в засвоєнні окремих галузей наук, а й від його здатності до міждисциплінарного синтезу, системної інтеграції наукових і практичних знань. Важливу роль у формуванні цих здібностей грає застосування інформаційних технологій, що відкривають для навчання такі можливості:
– удосконалення методології відбору змісту професійної підготовки фахівців;
– поліпшення планування, організації, управління, контролю за якістю навчального процесу;
– підвищення якості навчання, його індивідуалізація;
– поява нових форм взаємодії педагога і студентів у процесі навчання, що приводить до зміни змісту їхньої діяльності.

Відповідно до сучасних вимог, нині потрібні такі методи навчання, які б полегшували і прискорювали передавання знань, активізували процес засвоєння знань, навчали прийомам самостійної роботи з опанування навчальним матеріалом, підвищували продуктивність навчання студентів і педагогів. Використання спеціальних програмних засобів інформаційного освітнього середовища навчального закладу дозволить представляти навчальну інформацію, за такою формою, завдяки якій вона швидше і краще сприймається або робиться придатнішою для використання в тих або інших конкретних освітніх цілях.

Знання сучасних інформаційних технологій є невід'ємною умовою діяльності конкурентоздатного фахівця. Активний розвиток інформаційних технологій останніми роками, їх застосування з метою вирішення різноманітних завдань не могло не торкнутися і навчального процесу системи вищої професійної освіти. Сучасні інформаційні технології стали одним із найважливіших інструментів його модернізації.

Інноваційні технології професійної підготовки можна класифікувати таким чином (Г. Кругликов):
– технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності студентів (проблемне навчання, ігрові технології і т. ін.);
– технології на основі ефективності управління й організації навчального процесу (технології програмованого навчання, комп'ютерні технології навчання, технології рівневої диференціації та ін.);
– технології розвивального навчання (особисто орієнтоване розвиваюче навчання, системи із спрямованістю на розвиток творчих якостей особистості та ін.) [3, с. 58].

Нині накопичений певний досвід використання інформаційних технологій як засобу оновлення освітнього процесу, відбору і проектування змісту навчання, організації контролю за діяльністю студентів на теоретичних і практичних заняттях, у процесі професійно спрямованого навчання. В той же самий час, потенціал інформаційних технологій реалізується в навчальному процесі не повною мірою.

Оптимальним способом створення у ВНЗ інформаційно-освітнього середовища є реалізація комплексу заходів, що включає моделювання і використання нових педагогічних технологій; наукове обґрунтування оптимального співвідношення між традиційними, та інноваційними формами і методами та змістом початкової професійної освіти; забезпечення інформаційної підтримки, практичне впровадження комплексу програмно-методичних засобів, орієнтованих на вивчення спеціальних дисциплін та ін.

Узагальнюючи розробки сучасних вітчизняних і закордонних дослідників з проблеми використання інформаційного освітнього середовища, можна дійти висновку, що загальним підходом для них є розуміння освітнього середовища як сукупності компонентів і параметрів, що плануються на рівні системи інститутів освіти. В широкому сенсі інформаційне освітнє середовище є об'єктом діяльності, пов'язаним з цілеполяганням освіти в цілому і змістом педагогічного процесу як похідної від загального змісту освіти, його соціально цінної культурної спрямованості. Саме так інформаційне освітнє середовище трактується в чисельних публікаціях П. Атутова, Б. Бім-Бада, В. Безпалька, І. Фрумина, В. Шадрікова та ін.

І. Зимняя, аналізуючи проблему застосування в навчальному процесі інформаційних технологій, наголошує, що нині сформувалося нове місце існування людини, яке філософи називають інфосередовищем. Це середовище утворюється конспектами лекцій і практичних занять, друкарськими і електронними навчальними посібниками, монографіями, комп'ютерними програмами і базами даних, а також ресурсами мережі Internet.

Створення в навчальному закладі освітнього інформаційного середовища є цілеспрямованим процесом, що складається з наступних двох етапів:

- перший етап або етап "інновацій" характеризується тим, що профіль традиційного курсу не змінюється, як не змінюються в процентному співвідношенні і встановленні компоненти курсу, але й в цих межах викладач находить шляхи реалізації окремих елементів педагогічного процесу в новому вигляді, використовуючи інформаційні технології;
- другий етап, це етап"педагогічної модернізації". Він має на увазі ширше, в якісному і кількісному плані, використання інформаційних технологій в навчальному процесі.

Отже, можна навести таке визначення інформаційно-освітнього середовища ВНЗ: інформаційне освітнє середовище установ ВНЗ – це багатоаспектна реальність, що включає сучасні технології і програмно – методичні засоби навчання, побудовані на основі комп'ютерних інформаційних технологій, які дозволяють підвищувати якість загальнотеоретичної і професійної підготовки майбутніх фахівців, сприяючи формуванню інформаційної культури студентів, формуванню конкурентоздатної особистості й успішної адаптації випускників до життя в інформаційному суспільстві. Таке середовище підтримує процес самостійного пошуку, постановки завдань і находження шляхів їх розв'язання як для студентів, так і для викладачів, а також надає можливість неперервного зростання студентів у загальноосвітньому та професійному планах.

З урахуванням гуманістичної парадигми, згідно з якою педагог не займається формуванням особистості із заданими властивостями, а створює умови для повноцінного прояву і розвитку особистості виходячи з того, що власне особистісні функції студента включаються в навчальний процес у тому випадку, коли традиційне орієнтування вже не може забезпечити адекватну позицію студента в структурі навчальної ситуації. Такими функціями є наступні: мотивації, опосередкування, колізії, критики, рефлексія, орієнтація, забезпечення автономності і стійкості внутрішнього світу, самореалізація, забезпечення рівня духовної життєдіяльності відповідно до особистісних домагань. Повнота цих функцій свідчить про узгодженість цілей суб'єктів діяльності з формуванням культури професійної діяльності.

Дослідження з проблеми формування інформаційного освітнього середовища у ВНЗ свідчать, що цьому процесу має передувати виконання певних організаційно – педагогічних умов, під якими розуміється сукупність об'єктивних можливостей, які забезпечують успішне

розв'язання поставлених завдань. До таких умов можна віднести: системне впровадження інформаційних технологій в різні види навчальної діяльності, а також підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в галузі інформаційних технологій (педагогічні умови); матеріально-технічне оснащення професійного навчання та навчального закладу взагалі засобами інформатизації (технічні умови); наявність адміністративно-управлінського ресурсу, який сприятиме створенню, функціонуванню і розвитку інформаційного освітнього середовища ВНЗ.

Виділимо далі три групи педагогічних умов, котрі необхідні для створення та використання ІОС у ВНЗ: організаційні, методичні і психологічні.

Організаційні умови: розподіл студентів в комп'ютерному класі; побудова процесу професійної підготовки фахівців на принципах професійної спрямованості; облік індивідуальних здібностей майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки.

Методичні умови: розробка програми професійної підготовки фахівців з використанням інформаційних технологій; диференційований підхід за спеціалізаціями, вибір інформаційних технологій; надання необхідної науково – методичної допомоги та підтримки; самоосвіта; наявність добре оснащеної матеріально – технічної і науково – методичної бази для проведення занять.

Психологічні умови: створення сприятливого психологічного клімату відповідно до цілей професійного розвитку майбутнього фахівця, розвиток у студентів постійного інтересу до комп'ютерних знань з майбутньої професійної діяльності; педагогічна підтримка студентів, які навчаються за індивідуальним графіком; принцип співпраці.

Виходячи з аналізу стану ринку праці, тенденцій розвитку суспільства і цивілізації, виокремимо наступні вимоги до рівня підготовки фахівців:

– **з позиції особистості** – уміння виявити ініціативу у виборі власної життєвої позиції, проектування професійної діяльності, приймати відповідальні рішення, використовувати знання, інтелектуальні вміння в розв'язанні повсякденних завдань, здатність до творчого пошуку, проектування майбутнього, планування; особисті якості: відповідальність, комунікабельність, толерантність, цілеспрямованість, адаптивність, пізнавальна активність; сформованість навичок і умінь в іншомовній та інформаційно-технологічної діяльності;

– **з позиції соціуму** – здатність брати на себе відповідальність за свої дії, прагнення до самореалізації, вміння креативно і самостійно мислити, наявність інтелектуальної, професійно-навчальної мобільності, професійній адаптивності, соціальній мобільності, самостійності, прагнення до підвищення рівня загальної і професійної культури;

– **з позиції працедавця** – уміння працювати з інформацією – відбирати необхідні для вирішення завдання факти, аналізувати їх, робити узагальнення, формулювати висновки; уміння вирішувати професійні проблеми із залученням мультимедійних технологій, самостійно працювати над підвищенням свого професійного і культурного рівня, проектувати складні комплекси і програми, працювати в співпраці, здатність здійснювати свою перекваліфікацію і перепрофілювання, професійна мобільність і гнучкість, розвинене творче мислення, проектні, інтеграційні, дослідницькі вміння, широкий професійний кругозір, інтелектуальна стабільність, організаторські здібності, толерантність, комунікабельність, якості лідера, упевненість у собі, прагнення з досягнення успіху, здатність до рефлексії, наявність професійної інтуїції, ділової ініціативи, сформованість навичок і умінь в іншомовній і інформаційно-технологічній діяльності.

Висновки. Визначені вимоги суб'єктів дозволяють ефективно та цілеспрямовано працювати над формуванням цих якостей та вмінь у майбутніх випускників ВНЗ, сприяючи розвитку якостей конкурентоспроможності на ринку праці.

Використання ЄІОС ВНЗ створює необхідні умови для формування успішної інтелектуально і творчо розвиненої особистості, яка володіє високою інформаційною культурою, спроможною жити в інформаційному суспільстві.

Список літератури:

1. Інформаційне освітнє середовище сучасного навчального закладу. Навчально-методичний посібник / [М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр, Т. В. Ткаченко, Л. С. Шевченко]. – Львів : Вид-во «СПОЛОМ», 2008. – 186 с.

2. Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: термінологічний словник / М. Ю. Кадемія. – Львів : Вид-во «СПОЛОМ», 2009. – 260 с.

3. Кругликов Г.И. Методика преподавания технологии с практикумом. Серия: Высшее профессиональное образование / Г.И. Кругликов. – Издательство Академия, 2007. – 176 с.

Т.В. Ткаченко, Л.С. Шевченко

ПОДГОТОВКА КОНКУРЕНТОСПОСОБНЫХ СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ВУЗА

В статье рассмотрены пять составляющих информационной среды вуза, этапы создания информационной образовательной среды вуза, условия, которые необходимы для подготовки конкурентоспособных, интеллектуально и творчески развитых выпускников в соответствии с требованиями информационного общества, выделены группы педагогических условий, необходимых для создания и использования информационной образовательной среды в высших учебных заведениях: организационные, методические и психологические, учитывая анализа состояния рынка труда, тенденции развития общества и цивилизации, выделены требования к уровню подготовки специалистов.

Ключевые слова: информационные технологии, единое информационное образовательная среда, информационная среда, профессиональная подготовка, инновационные технологии.

T.V. Tkachenko, L.S. Shevchenko

TRAINING OF COMPETITIVE STUDENT IN THE CONDITIONS OF USING OF UNIVERSITY EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Five components of the information environment and stages of its forming of the higher educational establishments are given in the article. It is necessary for the training of competitive and creative graduating student according to the informative environment. Three groups of pedagogical conditions are emphasized. They are used for forming and using of informative and educational environment in the higher educational establishments, namely organizational, methodological and psychological conditions. Market conditions, tendency of the development of society and civilization are analyzed. The requirements of training of the specialists are distinguished.

Key words: information technology, the only information and educational environment, information environment, professional training, innovative technologies.

❖ ❖ ❖